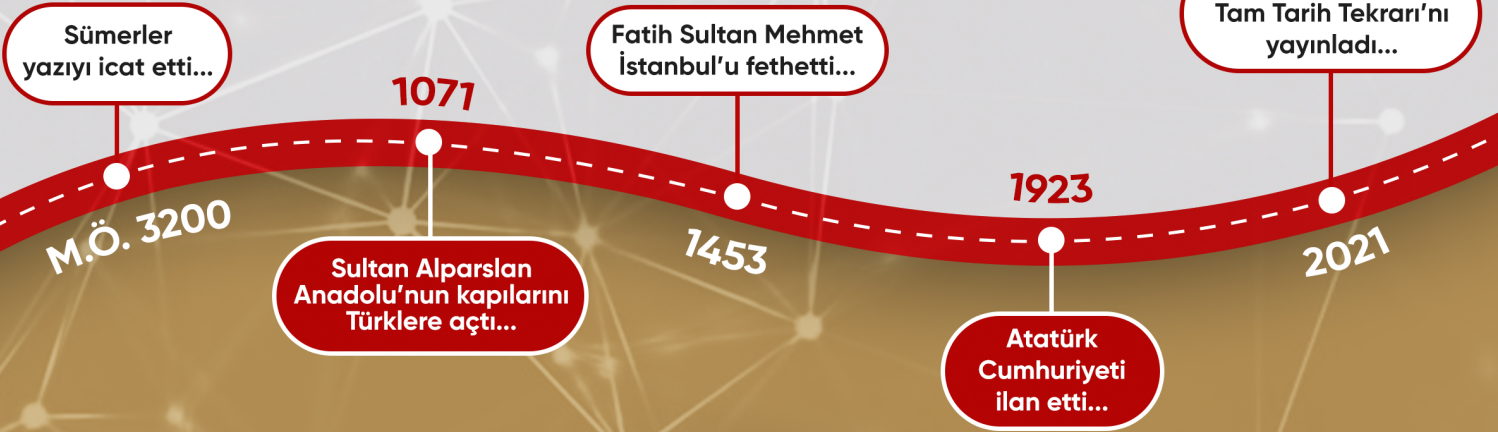

KPSS

KAMU PERSONEL SEÇME SINAVI

Hasan Kürşad KULOĞLU

MEB tarih müfredatı ve 2001'den 2021'e KPSS tarih sorularının bilgileri eklenmiştir.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

- “Türk” kelimesi ile ilk olarak Çin kaynaklarında geçmektedir.
- “Türkiye” adı ise ilk defa Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılmıştır.

Asya Hun Devleti

- Tarihte bilinen ilk Türk devleti Asya Hun Devleti'dir.
- Hunlar, Orta Asya'da Ötüken merkez olmak üzere Çin'in kuzeyinde kurulmuştur.
- Asya Hun Devleti'nin bilinen ilk hükümdarı **Teoman**'dır.
- Türk boylarını ilk defa tek bayrak altında toplayan ilk Türk devleti Asya Hun Devleti'dir.
- “Hun” kelimesi Türkçede “halk” anlamına gelmektedir.
- Çin Seddi Hun akınlarından korunmak için yapılmıştır.
- Mete Han**'ın **MÜ 209**'da tahtta çıkışı, **Türk Kara Kuvvetleri**'nin kuruluşu olarak kabul edilir.
- Mete Han, Vatanseverlik ve milliyetçilik ile ilgili davranışlar ortaya koyan ilk Türk hükümdarıdır.
- Kavimler Göçü**'ne sebep olan Türk topluluğu Hunlardır.
- Kavimler Göçü sonucunda kurulan Türk Devleti Avrupa Hun Devleti'dir.

Avrupa Hun Devleti

- Avrupa Hun Devleti Balamir önderliğinde Macaristan merkezli olarak kurulmuştur.
- Kafkasya üzerinden Anadolu'ya akınlar da bulunarak Anadolu'ya giren ilk Türk topluluğu Avrupa Hunlarıdır.
- Avrupa Hun Devleti'nin en parlak dönemi Attila zamanında yaşandı.

- “**Tanrı'nın Kamçısı**” olarak bilinen Türk hükümdarı **Attila**'dır. Attila'nın ismi Nibelungen Destanında “**Etzel**” olarak geçmektedir.
- Atilla, Batı ve Doğu Roma devletleri ile mücadele etmiştir.
- Papa I. Leon Roma'ya doğru ilerleyen Attila'dan Roma'yı bağışlamasını istedi.
- Avrupa Hun Hükümdarı Attila, Margos ve **Anatolyos Antlaşmaları** ile Bizans'ı vergiye bağlamıştır.

Göktürk Devlet

- “Türk” adıyla kurulan ilk Türk devletidir.
- Göktürklerin kurucuları Aşina boyuna mensuptur.
- Türk ismini siyasi ad olarak kullanan ilk Türk devleti Göktürklerdir. Göktürk Devleti'nin kurucusu **Bumin Kağan**'dır. Ancak en parlak dönemi **Mukan Kağan** zamanıdır.
- Göktürkler İpek Yolu için Sasanilerle iş birliği yapıp Akhun Devleti'ne son verdiler.
- Orta Asya'da kurulan Türk devletleri içinde Bizans'la diplomatik ilişkiye geçen ilk devlet Göktürklerdir.
- Bizans'tan İstemi Yabgu'ya giden elçi **Zemarchos**'tur.
- Göktürk Devleti, Avarları yıkarak kurulmuştur.
- İç mücadeleler sonucu ikiye ayrılan Göktürk Devleti Çin hakimiyetine girmiştir.
- Göktürklerin, Çin esaretinde kaldığı dönemde ortaya çıkan en önemli istiklal hareketi Kürşad İhtilali'dir.

II. Göktürk Devleti

- Kutluk Kağan'a II. Göktürk Devleti'ni kurduğu için “**İlteriş**” unvanı verilmiştir.
- “İlteriş” devleti derleyip toparlayan anlamına gelmektedir.
- Kutluk Kağan, bağımsızlığın kazanılmasında önemli rol oynayan Tonyukuk'u vezir olarak tayin etmiştir.

- Orhun Abideleri** Göktürlere ait yazıtlardır.
- Orhun Kitabeleri Türk tarihine ait ilk yazılı belgelerdir.
- Orhun Kitabeleri; Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk adına dikilmiştir.
- Türklerin Bismark'ı olarak bilinen devlet adamı Tonyukuk'tur.
- Karluk, Uygur, Basml boyları birleşerek II. Göktürk Devleti'ne son verdiler.

Uygurlar

- Göktürk Devleti'ne bağlı olarak yaşayan Uygurlar Karlık ve Basmlilerle birleşerek devletin yönetimini ele geçirdiler ve Ötüken merkez olarak Uygur Devleti'ni kurdular.
- Kutluk Bilge Kül Kağan daha sonra devletin merkezini Ordu Balık'a (Karabalğasun) taşıdı.
- Maniheizm et yemeyi ve savaşmayı yasaklayan bir din olduğu için Uygurlar zamanla savaşçılık özelliğini kaybederek yerleşik yaşama geçtiler.
- “**Uygur**” ismi “akraba, müttefik” anlamına gelir.
- Yerleşik hayata geçen ilk Türk topluluğu Uygurlardır. Töre'yi yazılı hâle getiren ilk Türk topluluğu Uygurlardır.
- Moğolların Türkleşmesinde etkili olan Türk topluluğu Uygurlardır.
- Uygurlar ödeme aracı olarak böz, kamdu ve kuanpoyu denilen kumaş paraları kullanmıştır. Uygurların kullandığı kâğıt paraya “**çav**” denir.
- Uygurlar **Budizm ve Maniheizm** dinini benimsemişlerdir.
- Böğü Kağan zamanında maniheizm dini resmi din olarak kabul edildi.
- Uygurların yaptığı kubbeli tapınaklara “**stupa**” denir.
- Türk Bankacılık sisteminin temellerini attılar.

- “Balıg” adı verilen şehirler kurdular.
- Matbaayı geliştirip, kütüphaneler kurdu- lar.
- Minyatür, Çini ve Fresk gibi sanat dalla- rında örnekler verdiler.
- Kendilerine ait alfabe yaptılar.

Orta Asya’da Kurulan Diğer Türk Dev- letleri

- Orta Asya’da İslamiyeti kabul eden ilk Türk topluluğu Karluklardır.
- Yerleşik yaşama geçen ikinci Türk boyu Türgeşlerdir.
- Türgeşler hükümdarları adına para bas- tıran ilk Türk topluluğudur.
- “**Bozkırın Kuyumcuları**” olarak anılan Türk topluluğu **Sakalar**dır. (İskitler) İs- kitler en parlak dönemini Alper Tunga zamanında yaşamıştır. Firdevsi’nin “**Şehnâme**” adlı eserinde Alper Tun- ga’dan “**Afrasiyab**” ismiyle bahsedilir.
- İskit hükümdarı Tomris Hatun, Türk tari- hinde ilk kadın hükümdardır.
- İstanbul’u kuşatan ilk Türk devleti Avar- larıdır. İstanbul’u kuşatan ikinci Türk dev- leti Tuna Bulgar Devleti’dir.
- Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti’ni kuran Türk topluluğu Oğuzlardır.
- Arap orduları ile mücadele eden Türk toplulukları Hazarlar ve Türkişlerdir. Ha- zarlar aynı zamanda Museviliği benim- seyem ilk ve tek Türk devletidir.
- Avrupa Hun Devleti, Avarlar, Peçenek- ler, Kıpçaklar, Macarlar, Bulgarlar Avru- pa’ya göç eden Türk topluluk ve devlet- leridir.
- Topyekûn İslamiyet’i seçen ilk Türk bo- yu Karluklardır.
- Kıpçaklar, Mamluk Devleti’nin kurulma- sında etkili oldular.
- Altınorda Devleti’nin Türkleşmesinde et- kili olan Türk topluluğu Kıpçaklardır.

- Orhun bölgesine hâkim olan son Türk topluluğu Kırgızlardır.
- Kuzey Çin’de kurulan Türk Devleti Tab- gaçlardır.
- Talas Savaşı’nda Araplara destek veren Türk topluluğu Karluklardır.
- Türkişler kendi hükümdarları adına ilk madeni para (yarmak) bastıran Türk dev- letidir.
- Sasani Devleti’nde çıkan **Mazdek İsya- nı**’nı Akhunlar bastırmıştır.
- Germanlerin Slavları etkilemesine engel olan Türk topluluğu Macarlardır.
- Hristiyanlığı kabul eden Avarlar, bir sü- re sonra asimile olarak Slavlaşmışlardır.
- Slavları teşkilatçılık ve askerlik konula- rında etkileyenler Avarlar olmuştur.
- Uzlar ve Peçenekler Bizans ordusunda paralı asker olarak görev yaptılar. Ma- lazgirt Savaşı’nda önemli rol oynadılar.
- İbn-i Fadlan adlı ünlü Arap seyyah Tu- na Bulgarları ile ilgili önemli bilgiler ver- miştir eserinde.

Yönetim ve Hukuk

- Türklerde yönetim “ikili teşkilat” olarak ikiye ayrılmıştır. Doğu ve batı şeklinde ayrılan ülkede asıl hükümdar doğuyu yö- netmiştir.
- İkili teşkilat, federatif bir yönetim özelli- ği göstermiştir. Ayrıca bu yönetim anla- yışı, merkezi otoriteyi zayıflatmıştır.
- “**İi**” kelimesi Türklerde devlet anlamında kullanılmıştır.
- Türkler üzerinde yaşadıkları toprakları kutsal bir varlık olarak görmüşler ve ül- keyi “ulus” veya “yurt” olarak anmışlar- dır.
- Eski Türklerde hükümdarlar “**kağan, han, hakan, yabgu, ilteber, şanyü, il- teriş, idikut**” gibi unvanlar kullanmıştır.
- Kağan, devlet başkanı aynı zamanda baş- komutan ve başyargıç konumunda idi.

- Kurultay üyelerine **toygun**, hükümet üyelerine **buyruk** adı verilmiştir.
- Türk devletlerinde kağanın en yakın yar- dımcısı eşi olan hatun idi.
- Toy veya kengeş adı verilen kurultaya hatunun yanı sıra boy beyleri katılırdı.
- Eski Türklerde Tigin (şehzade) eğitme- nine “**Ataman**” denilmiştir.
- Kağana tanrı bağıışı olan güç ve yete- nekler; **Kut, Ülüg** ve **Küç**’tür.
- Türk hükümdarlarının en önemli yetkisi Kut idi.
- Kut ülkeyi yönetme yetkisinin Tanrıdan geldiği anlayışıdır.
- Kut yetkisi Babadan-Oğula kan yoluyla geçer. Bu durum Taht kavgalarına ne- den olmuştur.
- Otağ (Çadır), örgin (Taht), Kılıç, Kotuz en önemli Hükümdarlık sembolleridir.
- Kağan’ın erkek çocuklarına “Tigin” den- miştir.
- Kurultay ilk Türk devletlerinde ülke me- selelerinin görüşüldüğü yerdir. Kengeş ve Toy olarak da bilinir.
- Kurultay benzeri meclise Avrupa Hunla- rında “**Seçkinler Meclisi**” adı verilmiş- tir.
- Kurultay benzeri meclise Tabgaç Devle- ti’nde “**Nazırlar Meclisi**” denmiştir.
- Kurultay benzeri Meclise Hazar Hakan- lığı’nda “**İhtiyarlar Meclisi**” denilmiştir.
- Kurultay benzeri Meclise Peçeneklerde “**Komenton**” denilmiştir.
- Kurultay benzeri Meclise Tuna Bulgar Devleti’nde “**Millet Meclisi**” denilmiştir.
- Göktürk hükümdarlarının muhafız asker- lerine böri denir.
- Türklerde ordunun keşif koluna “**yelme**” denir.
- Eski Türklerde yazısız hukuk kuralları- na “**Töre**” denir. Eski Türklerde yüksek mahkemeye “**Yargu**” denir.

- ❑ **Kürk Yolu**, Hazar ve Bulgar ülkelerinden başlayarak Altay-Sayan Dağları üzerinden **İpek Yolu**'na paralel uzanan ticaret yolunun adıdır.
- ❑ Türklerde ordu komutanına "**Tarkan**", "**Noyan**", "**Böri**" ya da "**Subaşı**" denirdi.

Kültür, Sanat ve Dini İnanış

- ❑ "Türk" adının anlamı Divanü Lügâti't Türk'te "**Olgunluk Çağı**" anlamına gelmektedir. Türk'ün anlamı Çin kaynaklarında "**miğfer**" anlamına gelmektedir.
- ❑ Türklerde kefen karşılığında kullanılan kelime **eşük** olmuştur.
- ❑ Esik ve Pazırık kurganından Türklere ait kalıntılar çıkarılmıştır. Dünyanın en eski halısı Pazırık kurganından çıkarılmıştır.
- ❑ Kıpçak-Rus mücadelesini anlatan destan **İgor Destanı**'dır.
- ❑ "**ır**" kelimesi Türklerde beste karşılığında kullanılmıştır.
- ❑ Türklerde melodi karşılığında kullanılan kelime ise **Küg**'dür.
- ❑ Adı bilinen ilk Türk şairi **Arpın Çor Tigin**'dir.
- ❑ Attila'dan bahseden Alman destanı **Nibelungen**'dir.
- ❑ Oğuz Kağan Destanı'nda anlatılan Türk hükümdarı Mete Han'dır.
- ❑ **Alper Tunga** ve **Şu Destanı** İskitlere aittir.
- ❑ Karabalğasun, Moyen-çur ve Şine-Uşi Yazıtları Uyurlara aittir.
- ❑ **Bozkurt ve Ergenekon Destanları** Göktürklerle aittir.
- ❑ **Türeyiş ve Göç Destanları** Uyurlara aittir.
- ❑ **Yenisey Yazıtları** ve dünyanın en uzun destanı olan Manas, Kırgızlara aittir.
- ❑ Oğuz-Kıpçak Mücadelesi - **Dede Korkut Hikâyeleri**'ne konu olmuştur.

- ❑ Orhun Abideleri'nden bahseden ilk tarihçi **Cüveynî**'dir.
- ❑ Köktürkler kendilerine özgü alfabe kullanmışlardır.
- ❑ Orhun Abideleri'ni taşa kazdıran kişi **Yolug Tigin ve Vezir Tonyukuk**'tur.
- ❑ Eski Türkler astronomi alanında ilerlemiş ve 12 hayvanlı Türk takvimini yapmışlardır.
- ❑ Çevgan, Gökbörü, Tepük, Cirit başlıca Türk oyunlarıdır.
- ❑ Türklerde Edebiyat ve Sanat anlayışı Göçebe yaşam doğrultusunda gelişmiştir.
- ❑ Tamu – cehennem, Uçmağ – cennet, Yuğ – cenaze töreni, Ölü aşısı – ölü yemeği, Umay – melek, Eşük – kefen, Balbal – mezar taşı, Sagu – ağıt, Şaman, Kaman, kam, baksı – din adamı Türklerde İslam öncesi kullanılan bazı dinî terimledendir.
- ❑ Türkler ölülerini Kurgan adlı mezarlara gömmüşlerdir.
- ❑ Kurgan içinde bulunan eşyalar Ahiret inancının göstergesidir.

Ekonomi ve Sosyal Hayat

- ❑ Türk tarihinde parayı ilk kullanan Türk devleti Köktürklerdir.
- ❑ Yarmak İslam öncesi Türklerin kullandığı madenî paradır.
- ❑ Toplumsal yapı Oguş (aile), Urug (soy), Boy, Budun (millet) ve il (devlet) şeklinde örgütlenmiştir.
- ❑ Türklerin yaşadığı çadırlara Yurt ve Ke-regü ismi verilmiştir.
- ❑ Türklerde çekirdek aile yapısı vardır.
- ❑ Türkler yarı göçebe bir yaşam tarzı benimsemişlerdir.
- ❑ Türklerde toprağın mülkiyeti Devlete ait olduğu için kölelik görülmez.

Ordu

- ❑ Türklerde ordu komutanına "subaşı" askerî valiyi ise "tutuk" denmiştir.
- ❑ Asya Hun Devleti hükümdarı Mete Han orduda günümüzde uygulanan onlu sistemi ortaya koymuştur.
- ❑ Onlu sisteme göre en büyük askeri birim olan 10 bin kişilik tümen 1000'li, 100'lü ve 10'lu birliklerden oluşuyordu. Bu birliklerin başında tümenbaşı, binbaşı, yüzbaşı ve onbaşı unvanlı komutanlar vardı.
- ❑ Savaşta önemli başarılar sağlayan "ıslık çalan oklar" Mete Han tarafından icat edilmiştir.
- ❑ Türk atlıları savaşta uzaktan atıklı okun dışında düşmanla karşı karşıya geldiklerinde kılıç, gürz, mızrak gibi yakın mücadele silahları da kullanırlardı.
- ❑ Konar-göçer hayat süren Türkler küçük yaşlarda ata binmeyi ve ok atmayı öğrenirlerdi.
- ❑ Türklerde ordunun büyük bölümü "süvari" adı verilen atlı birliklerden oluşmaktaydı.
- ❑ Süvarilik için zorunlu olan pantolon, patik ve deri kemer Türklerin icadıdır.
- ❑ Kaşgarlı Mahmut atları "Türklerin Kana-dı" olarak nitelendirmiştir.
- ❑ Türkler savaşta genellikle Turan ve Hilal taktiklerini uygulamışlardır.

TÜRK-İSLAM TARİHİ

- ❑ Türkler ve Müslüman Araplar arasındaki ilk çatışmalar Hz. Osman Dönemi'nde başlamıştır.
- ❑ **Talas Savaşı** Türk-İslam tarihinin başlangıcı olarak kabul edilir. Talas Savaşı'nda Araplara yardım eden Türk topluluğu Karluklardır.
- ❑ İslam öncesi Göktanrı inancı Türklerin İslamı kabul etmesinde etkili olmuştur.

Karahanlılar

- ❑ Orta Asya'da kurulan ilk Müslüman-Türk Devleti Karahanlılardır.
- ❑ Karahanlı Devleti; Karluk, Yağma, Çiğil ve Tuhsi Türkleri tarafından kurulmuştur. Karahanlılar, Hakaniye ve İlig-Hanlar şeklinde de isimlendirilir.
- ❑ Satuk Buğra Han hükümdar olunca İslamiyet'i Karahanlıların resmî dini olarak kabul etmiştir.
- ❑ Ebu Nasır Ahmed, Abbasi halifesi tarafından İslam hükümdarı olarak tanınan ilk Karahanlı Hanı oldu.
- ❑ İlk türk-İslam eserlerini Karahanlılar Mevdana getirdi.
- ❑ İlk Türk-İslam medresesini kurudlar.
- ❑ Burslu öğrencilik sistemini başlattılar.
- ❑ Satuk Buğra Han, müslüman olunca "Abdülkerim" adını almıştır.
- ❑ Doğu Karahanlı Devleti, Karahitaylar tarafından yıkıldı. Batı Karahanlılar Devleti, Harzemşahlar tarafından yıkıldı.

Gazneliler

- ❑ Gazneli Mahmut Abbasi halifesini Şii Büveyhoğullarına karşı koruduğu için kendisine **Sultan** unvanı verilmiştir.
- ❑ Türk tarihinde "**Sultan**" unvanını kullanan ilk hükümdar Gazneli Mahmut'tur.
- ❑ Gazneli Mahmut'un Hindistan seferleri bugünkü Pakistan ve Bangladeş devletlerinin kurulmasına zemin hazırlamıştır.

- ❑ Firdevsi, **Şehnâme** adlı eserini Gazneli Mahmut'a sunmuştur.
- ❑ Gazneliler, 1040'ta yapılan **Dandanakan Savaşı**'yla yıkılış sürecine girmiştir.
- ❑ Nesa, Serahs ve Dandanakan Savaşları, Gazneliler ve Selçuklular arasında yapılmıştır.
- ❑ Gazneliler Devleti, **Yeminiler** olarak da bilinmektedir.
- ❑ Gazneliler farklı etnik topluluklardan oluşmuştur.

Büyük Selçuklu Devleti

- ❑ Tuğrul ve Çağrı Beyler tarafından kuruldu.
- ❑ Dandanakan Savaşı sonucu resmen kuruldu.
- ❑ Bizans ile Selçuklular arasında yapılan ilk savaş **Pasinler Savaşı**'dır. (1048)
- ❑ Abbasi halifesini koruyarak "Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı" unvanını alan Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey'dir.
- ❑ Abbasi halifesinin "**Ebu'l Feth**" unvanını verdiği Selçuklu hükümdarı Alparslan'dır.
- ❑ En geniş sınırlara Melikşah döneminde ulaştılar.
- ❑ Ömer Hayyam, Melikşah adına Celali takvimi yaptı.
- ❑ Sultan Alparslan döneminin en önemli olayı Malazgirt Zaferi'dir.
- ❑ Büyük Selçuklu veziri Nizamülmülk Battiniler (Haşhaşiler) tarafından öldürülmüştür.
- ❑ 1141 **Katvan Savaşı**'yla Büyük Selçuklular yıkılış sürecine girdiler.
- ❑ Selçuklu hükümdarları Tuğrul Bey ve Alparslan'a unvan veren halife; El-Kaim Bi Emirillah'tır.
- ❑ Büyük Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla ortaya bağımsız hareket eden **atabeylikler** çıkmıştır.

- ❑ Atabeylikler arasında Salgurlular, İdenizoğulları, Begtekinioğulları, Böriler ve Zengiler bulunmaktadır.
- ❑ Moğolların batıya doğru olan istilası Ottrar Olayı'ndan sonra başlamıştır.

Diğer Türk-İslam Devletleri

- ❑ Mısır'da kurulan ilk Türk devleti Tolunoğullarıdır.
- ❑ Mekke ve Medine'ye hâkim olan ilk Türk Devleti İhşidiler'dir.
- ❑ Mısır'da Fatimileri yıkarak kurulan Türk Devleti Eyyübiler'dir.
- ❑ Eyyübiler, 1187 Hittin Savaşı'nda Kudüs'ü Haçlılardan geri aldılar.
- ❑ Eyyübilerin Kudüs'ü alması III. Haçlı Seferi'ne sebep olmuştur.
- ❑ Eyyübilerden sonra Mısır'da kurulan devlet Memluklar'dır.
- ❑ Memluklar'da "Ülke hanedanının ortak malıdır." anlayışı geçerli olmamıştır.
- ❑ Abbasi halifeliğinin yıkılması üzerine halifeyi koruma altına alan devlet Memluklar'dır.
- ❑ Moğolların ilerleyişini durduran ilk Türk-İslam Devleti Memluklar'dır. Memluklar Kölemenler olarak da bilinirler.
- ❑ Memlülklerle Osmanlılar son vermiştir.

Yönetim

- ❑ Hilat, Tıraz, Çetr, Hutbe ve Menşur Türk-İslam devletlerindeki hükümdarlık sembolleridir.
- ❑ Türk-İslam devletlerinde maliyeden **Divan-ı İstifa** sorumlu olmuştur.
- ❑ Türk-İslam devletlerinden mali ve idari işleri denetleme görevi **Divan-ı İşraf**'a verilmiştir.
- ❑ Türk-İslam devletlerinde iç ve dış yazışmaları **Divan-ı Tuğra** yapmıştır.
- ❑ **Emir-i Şikar**, hükümdarın av işlerini düzenleyen görevlidir.

- ❑ **Camedar**, hükümdar ve ailesinin elbise-leriyle ilgilenen görevlidir.
- ❑ Hükümdarın temizliğinden sorumlu olan görevli **Abdar**'dir.
- ❑ Türk-İslam devletlerinde saray muhafızlarına **Candar** adı verilmiştir.
- ❑ Türk-İslam devletlerinde **Gulam ve İkta** sistemi uygulanmıştır.
- ❑ Türk-İslam Devletlerinde eyaletlerde mali işlerden sorumlu kişi **Amil**'dir.
- ❑ Türk-İslam devletlerinde Hukuk, Örfi ve Şeri olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- ❑ Türk-İslam Devletleri'nde şeri hukukun başında **Kadiül Kudat** bulunur.
- ❑ Türk-İslam Devletlerinde örfi hukukun başında **Emir-i Dad** bulunur.
- ❑ **Cengiz Yasaları**, Yasaname-i Büzürg olarak adlandırılmıştır.

Bilim, Kültür ve Sanat

- ❑ İlk Türk-İslam medresesini Karahanlılar Semerkant'ta açtılar.
- ❑ En önemli Türk-İslam medreseleri; Semerkant, Urişabur ve nizamiye'dir.
- ❑ **Kutadgu Bilig**, Yusuf Has Hacıp tarafından yazılmış ve Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
- ❑ Divanü Lügâti't-Türk'ün yazarı Kaşgarlı Mahmut'tur ve eserini Abbasi halifesi **el-Muktedi Billah**'a sunmuştur.
- ❑ Muhammed Dad İspehsalar'a sunulan ve Edip Ahmet Yükneci tarafından yazılan eser Atabetü'l Hakayık'tır.
- ❑ **Divan-ı Hikmet**'in yazarı "Hazreti Pir-i Türkistan" olarak bilinen Hoca Ahmet Yesevi'dir.
- ❑ Gazneli Mahmut'un; "sarayımın en değerli hazinesi" ifadesini kullandığı bilim adamı **Biruni**'dir.
- ❑ Hindistan'da bulunan Tac Mahal'i Babürler yaptırmıştır.

- ❑ Tac Mahal'in yapımında Osmanlı mimarları Mehmet İsa Efendi, İsmail Efendi ve Hattat Settar Efendi çalışmıştır.
- ❑ Büyük Selçuklu Devleti'nin ünlü veziri Nizâmülmülk'ün açtığı Nizamiye Medreseleri dönemin üniversiteleri konumunda idi.
- ❑ Nizâmülmülk'ün Bağdat'taki Nizamiye Medresesine başmüderis olarak atadığı Gazalî görüşleriyle Bâtınlık fikrini çürütmeye çalışmıştır.
- ❑ Vezir Nizamülmülk'ün, Melikşah'a sunduğu eseri **Siyasetname**'dir.
- ❑ Ali Şir Nevaî'nin Türkçe ve Farsçayı karşılaştırdığı eseri **Muhakemetü'l - Lügateyn**'dir.
- ❑ Işık ve gölgeye dikkat edilmeden ve nesnelere arası boyut farkı gözetilmeden yapılan resimlere **minyatür** denir.
- ❑ Türk-İslam edebiyatının ilk sözlü eseri **Satuk Buğra Han Destanı**'dir.
- ❑ Renkli cam parçalarının kurşundan yapılmış bir dolgu malzemesiyle birleştirilmesine vitray denilmiştir.
- ❑ **Muallim-i Sanî** unvanlı bilim adamı **Farabi**'dir. **İhsa'ül Ulum**, **Medinetü'l Fazıla**, **Kitabu'l Musiki** gibi eserler **Farabi**'ye aittir.
- ❑ **İhya-ü Ulumiddin** ve **Kimya-ı Saadet** adlı eserler Gazalî'ye aittir.
- ❑ Enlem ve boylam hesapları yapmış Türk-İslam bilim adamı Biruni'dir
- ❑ "**Tababetin Hükümdarı**" olarak bilinen bilim adamı İbni Sina'dır.
- ❑ İsfizari, Vasiti ve Ömer Hayyam tarafından **Celâli Takvim** hazırlanmıştır.
- ❑ Selçuklu matematik ve astronomi alimlerinden Hazini Sultan Sencer'e sunduğu "**Zicü'l Muteber**" adlı eserinde bazı şehirlerin enlem ve boylam derecelerini ortaya koymuştur.
- ❑ Matematikçi Beyhakî, dil bilimci Curcanî ve tarihçi İsfahanî Selçuklu Döenminde yetişen diğer önemli âlimlerdendir.

- ❑ Modern kimyanın kurucusu olarak kabul edilen Türk-İslam bilim adamı **Cabir bin Hayyan**'dir.
- ❑ Gazne tarihinin anlatıldığı **Tarih-i Yemin** adlı eser Utbi tarafından yazılmıştır.
- ❑ **Tümdengelim** ve **tümevarım** konularıyla ilgili olarak aralarında ilmi tartışma yapan Türk-İslam bilim adamları İbni Sina ve Biruni'dir.
- ❑ Matematikle ilgili olan **Kitabü'l Cebir Ve'l Mukabele** adlı eser **Harezmi**'ye aittir.
- ❑ Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig adlı eserini sunduğu Doğu karahanlı Hükümdarı, Uluğ Kara Buğra Handır.

Ekonomi ve Sosyal Hayat

- ❑ **Kümbet**: Üzeri piramit şeklinde inşa edilmiş anıt mezarlıdır.
- ❑ **Türbe**: Üzeri kubbe şeklinde inşa edilmiş anıt mezarlıdır.
- ❑ **Külliyeye**: Ana yapısı cami olan kompleks yapılar topluluğudur.
- ❑ **İmarethane (Aşevi)**: Yolculara ve yoksullara ücretsiz yemek dağıtılan yerdir.
- ❑ **Tabhane**: Misafirhanedir.
- ❑ **Bimarhane**: Akıl ve sinir hastalarının tedavi edildiği yerdir.
- ❑ **Kapan hanı**: Tek bir cins ticaret maddesinin toptan satışının ya da dağıtımının yapıldığı kapalı pazar yeridir.
- ❑ **Bargah**: Saray
- ❑ **Tekke**: Tarikatların dinsel tören yaptığı yerler
- ❑ **Zaviye**: Tekkelerin taşradaki küçük yapıları
- ❑ Darüşşifa-Maristan-Darülafiye-Darüssıhha: Hastane anlamına gelir.
- ❑ Arasta ve Bedesten çarşısı anlamında kullanılmaktadır.
- ❑ **Kervansaray**: Ticaret kervanlarının konakladığı hanlardır.
- ❑ **Bedesten**: Bir tür kapalı çarşıdır.
- ❑ **Sebil**: Su dağıtım evidir.

TÜRKİYE TARİHİ

- 1071 Malazgirt Zaferi, Türkiye Tarihi'nin başlangıcı olarak kabul edilir.

Anadolu'da Kurulan İlk Beylikler

- Çaka Bey'in donanmasını oluşturduğu 1081 tarihi, **Türk Deniz Kuvvetleri**'nin kuruluş tarihi olarak kabul edilir.
- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Van ve çevresinde kurulan Türk beyliği Sökmenoğullarıdır.
- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Diyarbakır'da kurulan beylik İnaloğullarıdır.
- Malazgirt Savaşı'ndan sonra Efes'te kurulan Türk beyliği Tanrıvermişoğullarıdır.
- Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliği Saltuklulardır.
- Emir Saltuk Türbesi Anadolu'da Türklere ait en eski türbedir.
- Tokat'ta bulunan **Yağıbasan Medresesi** Anadolu'da bilinen en eski medresedir.
- Divriği Külliyesi** Anadolu'da bilinen en eski külliyesidir. Divriği Külliyesi, Divriği Ulu Camii ve Divriği Darüşşifası Mengüceklere ait mimari eserlerdir.
- Mama Hatun Kervansarayı ve Kümbeti Saltuklulara aittir.
- Malabadi Köprüsü** Artuklular'a ait bir eserdir.
- I. Dönem Türk Beyliklerinin en güçlüsü Danişmendlilerdir.

Türkiye Selçuklu Devleti

- "**Anadolu Fatih**i" olarak anılan Türk hükümdarı Kutalmışoğlu Süleymanşah'tır.
- Anadolu Selçuklu Hükümdarı I. Mesut Dönemi'nde Avrupalılar Anadolu'ya "**Türkiye**" demeye başlamışlardır.

- I. Haçlı Seferi'nde Anadolu Selçuklu başkenti İznik'ten Konya'ya taşınmıştır.
- Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilk deniz aşırı seferi Suğdak Seferi'dir.
- Yassıçimen Savaşı**, Anadolu Selçukluları ile Harzemşahlar arasında olmuştur.
- Türkiye Selçukluları'nda ilk madeni parayı I. Mesut, ilk altın parayı ise II. Kılıçarslan bastırmıştır.
- 1176 Miryokefalon Savaşı**'ni kazanan Anadolu Selçuklu Devleti Anadolu'da üstünlüğü ele geçirdi.
- Samsun, Sinop, Antalya ve Alanya Anadolu Selçuklu Devleti zamanında fethe edilen liman şehirleridir.
- Anadolu Selçuklu Devleti ticareti geliştirmek için devlet sigortası sistemini başlatmıştır.
- Kayseri Koca Hasan Medresesi Anadolu Selçuklularının ilk medresesidir.
- Kayseri-Aksaray yolunda yapılmış olan **Alay Han** Anadolu'daki ilk kervansaraydır.
- Konya'da Karatay Medresesi, Kayseri'deki Döner Kümbet ve Gevher Nesibe Darüşşifası önemli mimari yapılarındandır.
- Sivas Gök Medrese, Sultan Han ve Konya Alaaddin Cami bu dönemin önemli mimari eserlerindedir.
- Anadolu Selçuklu Sultanları; I. Kılıçarslan, I. Mesut ve II. Kılıçarslan zamanlarında Anadolu'ya Haçlı Seferleri düzenlenmiştir.
- Anadolu Selçuklu Devleti zamanında **1240** yılında Baba İshak İsyanı çıkmıştır. (Dini ve sosyal içeriklidir)

- 1243 Köseadağ Savaşı**'ndan sonra Anadolu'da Türk siyasi birliği bozulmuştur.
- 1243 Köseadağ Savaşı**'ndan sonra orta-ya II. Dönem Türk Beylikleri çıkmıştır.
- Karamanoğulları, Germiyanogulları, Karesioğulları, Osmanogulları, Hamitoğulları, Dulcadoğulları Aydınoğulları, Menteşeoğulları ve Ramazanoğulları gibi beylikler II. Dönem Türk beylikleri arasında yer alır.
- Anadolu Selçuklu Devleti **1308**'de yıkılmıştır.
- Ahilik, Anadoludaki esnaf ve sanatkar örgütlenmesidir.
- Ahilik Teşkilatı'nın kurucusu Ahi Evran'dır.
- Karesioğullarının başkenti Balıkesir, Germiyanogullarının Kütahya, Saruhanoğullarının Manisa, Menteşeoğullarının Isparta ve Eşrefoğullarının başkenti ise Beyşehir'dir.

Yönetim

- Anadolu Selçuklu Devleti devlet işlerini Divân-ı Saltanat veya Divân-ı Alâ denilen organda görüşmüştür.
- Şehzadeler, melik unvanı verilmiş ve devlet işlerinde tecrübe kazanmaları için "**atabey**" denilen devlet adamlarının gözetiminde vilayetlere gönderilmiştir.

Bilim, Kültür ve Sanat

- Mesnevi** ve **Divan-ı Kebir** Mevlana'ya aittir.
- Anadolu Selçuklu tarihini anlatan "**Ei-E-vamirül Aliye**" adlı eser **İbn-i Bibi**'ye aittir.

- ❑ I. Alaaddin Keykubad adına yazılan “**Mir-saül-ibad**” adlı eserin yazarı **Necmed-din Daye**'dir. Bu eser siyasetname özelliği taşır.
- ❑ **Karamanoğlu Mehmet Bey 1277**'de çıkardığı ferman ile Türkçeyi resmî dil ilan etmiştir.
- ❑ Anadolu'da Türkiye Türkçesi ile yazılmış ilk aşk mesnevisi “**Yusuf-u Zeliha Mes-nevisi**”dir.
- ❑ Bektaşiliğin başucu kitabı olan **Makalat**, Hacı Bektaş Veli'ye aittir.
- ❑ Selçuklu tarihini anlattığı **Rahat'üs-Sü-dur** adlı eserini I. Gıyaseddin Keyhüsrev'e sunan Mehmet Ravendi'dir.
- ❑ Kerimüddin Aksaray'ın, **Müsameretül Ahbar** adlı eserinde Moğolların Anadolu'yu işgali anlatılır.
- ❑ Türk kültür hayatının anlatıldığı **Mena-kübü'l Arifin** adlı eser **Eflaki**'ye aittir.
- ❑ Kendisini Türkiye Selçuklularının varisi olarak gören beylik Karamanoğullarıdır.
- ❑ **Ei-Cezeri**, sibernetiğin ilk kurucusu kabul edilir.
- ❑ Mevlevilik, Bektaşilik, Ekberilik, Nakşibendilik, Kadirilik ve Rifaiklik gibi tarikatlar sosyal, kültürel ve dini faaliyetler gösterirler.

OSMANLI DEVLETİ TARİHİ

KURULUŞ DÖNEMİ

- ❑ **Koyunhisar Savaşı**, Osmanlıların Bizans'la yaptığı ilk savaş ve Bizans'a karşı kazandığı ilk zaferdir.
- ❑ “**Fahrüddin**” lakabıyla bilinen Osmanlı hükümdarı Osman Bey'dir.
- ❑ Osmanlılar, fethettikleri Balkan topraklarında iskân ve istimalet politikasını uygulamışlardır.
- ❑ Osmanlıya katılan ilk beylik Karesioğullarıdır.
- ❑ Çimpe Kalesi, Osmanlı'nın Rumeli'deki ilk toprağıdır.
- ❑ İlk Osmanlı müderrisi **Davud-i Kayseri**'dir. İlk Osmanlı kadısı **Dursun Fakih**'tir.
- ❑ “Ülke padişah ve oğullarıdır.” anlayışını getiren I. Murat'tır.
- ❑ Osmanlıya toprak satan beylik Hamitoğullarıdır. Osmanlıya çeyiz olarak toprak veren beylik Germiyanogullarıdır.
- ❑ Rumeli Beylerbeyliği I. Murat Dönemi'nde kurulmuştur.
- ❑ İlk Osmanlı Haçlı Savaşı Sırpsındığıdır.
- ❑ Anadolu Beylerbeyliği Yıldırım Bayezid zamanında kurulmuştur.
- ❑ Halife'den “**Sultan-ı İklîm-i Rum**” unvanını alan padişah **Yıldırım Bayezid**'dir. Sultan-ı İklîm-i Rum unvanı Yıldırım Bayezid'e Niğbolu Savaşı'ndan sonra verilmiştir.
- ❑ Anadolu Hisarı'nı (Güzelcehisar) yaptıran Yıldırım Bayezid'dir.
- ❑ **Nakübü'l Eşraf** ataması yapan ilk padişah Yıldırım Bayezid'tir.
- ❑ Bursa Ulu Camii, Niğbolu Savaşı sonunda yapıldı.

- ❑ **1402** Ankara Savaşı'nda Timur'a yenilen Osmanlı Devleti Fetret devrine girmiştir.
- ❑ Tımar sisteminin temelleri Orhan Bey'e kadar uzanmaktadır.
- ❑ Çelebi Mehmet, Osmanlı devletinin ikinci kurucusu sayılır.
- ❑ Venediklilerle ilk deniz savaşı Çelebi Mehmet zamanında yapılmıştır.
- ❑ Osmanlı Devleti'nde çıkan ilk dinî ve sosyal içerikli isyan **Şeyh Bedrettin İsyanı**dır.
- ❑ İstanbul'u Fatih'ten önce kuşatan padişahlar Yıldırım Beyazid ve II. Murat'tır.
- ❑ II. Murat, Osmanlı tarihinde tahtı gönüllü olarak terk eden ilk padişahtır.
- ❑ Osmanlılar, top silahını ilk defa I. Kosova Savaşı'nda kullandılar.
- ❑ Balkanlar, II. Murat Dönemi'nde kesin Türk yurdu oldu.
- ❑ Defterdar, Kazasker ve Sadrazam atamaları ilk defa I. Murat zamanında yapılmıştır.
- ❑ II. Murat zamanında veraset yoluyla Osmanlıya katılan beylik Germiyanogullarıdır.
- ❑ Varna ve II. Kosova Savaşları Osmanlı'nın Balkan hakimiyetini güçlendirmiştir.
- ❑ Pençik Sistemi: I. Murat Dönemi'nde Balkanlarda savaşlardan elde edilen genç esirlerin beşte birinin alınmasıyla daimî bir ordu oluşturulmasıdır.
- ❑ Osmanlıların Balkanlarda imzaladığı ilk antlaşma Edirne-Segedin Antlaşmasıdır.
- ❑ İlk yeniçeri isyanı olan Buçuk Tepe İsyanı II. Murat Dönemi'nde çıkmıştır.

- II. Murat devlet yönetimini oğlu II. Mehmed'e bırakmış ancak durumu fırsat bilen Haçlıların harekete geçmesi üzerine tekrar tahta geçmiştir.
- Osmanlı Devleti'nin teşkilatlanmasında etkili olan ulema kökenli devlet adamı Çandarlı Kara Halil'dir.

YÜKSELME DÖNEMİ

- Rumeli Hisarı'nı (Boğazkesen) yaptıran padişah Fatih'tir.
- İstanbul'un fethi için "Şahi" adlı büyük toplar döktürülmüş ve Fatih'in icat ettiği havan topları yapılmıştır.
- İstanbul'un fethiyle Bizans imparatorluğu yıkılmıştır.
- Ayasofya Kilisesi, Fatih döneminde camiye çevrildi.
- İstanbul'da Gregoryen Ermeni Patrikhanesi'nin kurulmasına izin veren padişah Fatih'tir.
- Fatih Dönemi'nde ilk ticari imtiyazlar Venedik'e verilmiştir.
- Venediklilerin İstanbul'da bulundurduğu elçiye balyos denir.
- Osmanlı tarihinde örfi hukuk, **Kanunname-i Ali Osman** adıyla yazıya geçirilmiştir.
- Fatih Dönemi'nde Cenevizlerden Amasra, Candaroğullarından Sinop ve Trabzon Rum İmparatorluğuna son verilerek Trabzon alınmıştır.
- Karadeniz, Fatih Dönemi'nde **Türk gölü** hâline gelmiştir.
- Fatih Dönemi'nde Kırım Hanlığı Osmanlı egemenliğine alınmıştır.
- Ege Denizi'ndeki Taşoz, Limni, Eğriboz, İmroz, Semadirek ve Midilli adaları Fatih zamanında fethedilmiştir.
- Fatih Dönemi'nde Osmanlıları Akkoyunlularla karşı karşıya getiren savaş Otlukbeli'dir. (1473)
- **Sahn-ı Seman Medresesi** Fatih Dönemi'nde açılmıştır.
- Fatih, Divan başkanlığını sadrazama bırakmıştır.
- Cem Sultan Meselesi, II. Bayezid Dönemi'nde bir iç sorun iken dış sorun hâline gelmiştir.
- Hristiyanlar tarafından katledilen Endülüs Müslümanları ve Musevilerine II. Bayezid Dönemi'nde yardım gönderilmiş ve İstanbul'a getirilmişlerdir.
- Safevilerin Anadolu'da Şiiliği yaymak için II. Bayezid Dönemi'nde çıkardığı isyan **Şahkulu Ayaklanması**'dır.
- Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Safevilerle Çaldıran Savaşı yapılmıştır.
- Yavuz Dönemi'nde Memluk Devleti'ne son verilmiş ve halifelik Osmanlıya geçmiştir.
- Piri Reis hazırladığı dünya haritasını 1517'de Yavuz Sultan Selim'e sunmuştur.
- Yavuz Dönemi'nde 1515 Turnadağ Savaşı ile Dulkadiroğulları Beyliği'ne son verilmiştir.
- Osmanlı tahtında en uzun süre tahtta kalan padişah Kanuni Sultan Süleyman'dır.
- I. Viyana Kuşatması Kanuni Dönemi'nde yapılmıştır.
- Akdeniz, **Preveze Deniz Zaferi** ile Türk gölü hâline gelmiştir. Preveze Deniz Savaşı'nın kazanıldığı 27 Eylül, günümüzde Donanma Günü olarak kutlanmaktadır.
- İran ile yapılan ilk resmî antlaşma **Amasya Antlaşması**'dır. (1555)
- Mohaç Zaferiyle Macaristan Osmanlıya bağlandı.
- Kanuni Sultan Süleyman "**Muhibbi**" mahlasıyla şiirler yazmıştır.
- 1533 İstanbul Antlaşması'yla Avusturya arşidükü protokol bakımından Osmanlı sadrazamına denk sayılmıştır.
- Hristiyan birliğini bozmak ve ticareti canlandırmak için Fransızlara ilk kez kapitülasyon Kanunu Dönemi'nde verilmiştir.
- Kanuni'nin son sadrazamı **Sokullu Mehmet Paşa**'dır.
- Kanuni Dönemi'nde Cezayir ve Trablusgarp Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır.
- Zigetvar Seferi, Kanuni'nin son seferidir.
- Kanuni Dönemi'nde Malta Adası kuşatılmış ancak alınamamıştır.
- Matrakçı Nasuh'a ait **Beyan-ı Menazil İrakeyn** adlı eseri Kanuni'nin İrakeyn seferiyle ilgili 128 minyatürden oluşur.
- Kıbrıs'ın fethi ve İnebahtı Deniz Savaşı II. Selim Dönemi'nde meydana gelmiştir.
- Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümüyle Osmanlı'nın Duraklama Dönemi'ne girdiği kabul edilir.

- ❑ **Vadiüs Seyl Savaşı** ile Fas, Osmanlı egemenliğine girmiştir.
- ❑ II. Selim Dönemi'nde Yemen ve Tunus Osmanlı egemenliğine girmiştir.
- ❑ Ordusunun başında sefere çıkmayan ilk padişah II. Selim'dir.
- ❑ Kızıldeniz ile Akdeniz'i birleştirme projesinin adı **Süveyş Kanalı Projesi**'dir.
- ❑ Don ve Volga nehirleri birleştirilerek İpek Yolu'na canlılık kazandırılmak istenmiştir.
- ❑ Sokullu Mehmet Paşa Dönemi'nde gerçekleştirilmek istenen bir diğer proje Mar-mar-Karadeniz Projesidir. Ancak proje diğerleri gibi uygulanamamıştır.
- ❑ Rodos ve Trablusgarp Kanuni Dönemi'nde fethedildi.
- ❑ Kanuni Sultan Süleyman'ın Bender Kalesi'ndeki **1538** tarihli yazıtta: "Ben Allah'ın kuluyum, bu dünyanın sultanıyım. Tanrı'nın inayetiyle Ümmet-i Muhammed'in başındayım. Allah'ın faziletleri ve Muhammed'in mucizeleri benimle beraber gelirler. Adına Mekke ve Medine'de hutbe okunan Süleyman'ım ben. Ben, Bağdat'ta şah, Bizans diyarlarında kayser, Mısır'da sultanım. Donanmalarını Akdeniz, Mağrip ve Hind'e yollayan sultanım. Macar taht ve tacını alan ve onları bir kuluna bağışlayan sultan benim." İfade-leri yer almaktadır.
- ❑ Hint Deniz Seferleri Kanuni Dönemi'nde yapılmıştır.
- ❑ Hadım Süleyman Paşa, Piri Reis, Murat Reis ve Seydi Ali Reis Hint Deniz seferlerine katılan Osmanlı amiralleridir.
- ❑ II. Selim, ilmiye sınıfı mensuplarına cülus bahşişi dağıtma geleneğini başlatan padişaktır.

DURAKLAMA DÖNEMİ

- ❑ **1579** Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümü ile **1699** Karlofça Antlaşması arasında ka-lan döneme Osmanlı tarihinde "**durak-lama**" adı verilir.
- ❑ Osmanlı Devleti Duraklama Dönemi'nde Venedik, Avusturya, Rusya, İran ve Lehistan ile mücadele etmiştir.
- ❑ Osmanlı Devleti'nde en fazla taht de-ğişikliğinin yaşandığı dönem Duraklama Dönemi'dir. Bu dönemde 11 padişah gö-rev yapmıştır.
- ❑ **Hotin Seferi**'nde Yeniçeri Ocağının di-siplinsiz hareketlerini gören II. Osman'da Yeniçeri Ocağını kaldırma düşüncesi oluşmuştur. Bu yüzden yeniçeriler tara-fından öldürülmüştür.
- ❑ Osmanlı Devleti bu dönemde imzaladı-ğı **Ferhat Paşa Antlaşması** ile doğuda en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
- ❑ Bucaş Antlaşması ile Osmanlı Devleti Batıda en geniş sınırlarına ulaşmıştır.
- ❑ Osmanlı Devleti Duraklama Dönemi'nde en fazla antlaşmayı İran ile imzala-mıştır.
- ❑ İran ile Ferhat Paşa, Nasuh Paşa, Se-rav ve **Kasr-ı Şirin Antlaşmaları** imza-lanmıştır.
- ❑ **1645**'te başlayan ve 24 yıl süren Girit Ku-şatması IV. Mehmet Dönemi'nde **1669** yı-lında adanın alınmasıyla sona ermiştir. Girit Adası Osmanlı'nın fethettiği son adadır.
- ❑ Duraklama Dönemi'nde imzalanan **Kasr-ı Şirin Antlaşması** ile bugünkü Türk-İran sınırlarının temeli atılmıştır.
- ❑ Osmanlı Devleti Rusya ile yapılan ilk res-mi antlaşmayı Duraklama Dönemi'nde imzalamıştır. Bu antlaşma **1681** tarihli **Bahçesaray (çehrin) Antlaşması**dır.

- ❑ Osmanlı Devleti Kanuni zamanında Avusturya karşısında kazandığı siyasi üstünlüğü Duraklama Dönemi'nde **Zit-vatoruk Antlaşması**'yla kaybetmiştir.
- ❑ III. Mehmet Dönemi'nde Eğri Kalesi fet-hedilmiş ve bu fetih III. Mehmet'in "Eğri Fatih" olarak tanınması sağlamıştır.
- ❑ I. Ahmet sancağa çıkmadan padişah olan ilk şehzadedir.
- ❑ Safevilerle yapılan Nasuh Paşa Antlaş-ması'nda daha önce Ferhat Paşa Antlaşması ile alınan yerler İran'a iade edil-miştir.
- ❑ II. (Genç) Osman, Fatih yasasını çiğne-yerek saray dışından evlilik yapmıştır.
- ❑ II. Osman Dönemi'nde Lehistan ile Ho-tin, İran ile Serav Antlaşması yapılmış-tır.
- ❑ Kutsal İttifak savaşları sırasında Zenta Seferi'ne çıkan II. Mustafa ordunun ba-şında sefere çıkan son Osmanlı padişah-ı olmuştur.
- ❑ Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın **1683** yılındaki II. Viyana Kuşatması'nın başa-rısızlıkla sonuçlanması, Avrupa'da Os-manlı Devleti'ne karşı Kutsal İttifak ku-rulmasına neden olmuştur. Osmanlı Dev-leti 16 yıl süren Kutsal İttifak savaşların-da ağır yenilgiler alarak **1699** Karlofça Antlaşması'nı imzalamıştır.
- ❑ Karlofça Antlaşması ile Osmanlı ilk de-fa büyük oranda toprak kaybetti.
- ❑ Osmanlı Devleti'nin batıda en çok top-rak kaybettiği antlaşma Karlofça, doğu-da en çok toprak kaybettiği antlaşma ise Nasuh Paşa Antlaşmasıdır.
- ❑ Karlofça Antlaşması Osmanlı Devleti'nin birden fazla devletle imzaladığı ilk ulus-lararası antlaşmadır.

- Ekber ve Erşed Sistemi: I. Ahmet Dönemi'nden itibaren Osmanlı hanedanının erkek üyelerinden yaşça en büyük ve en olgun olanının padişah olmasını öngören yeni veraset anlayışı.
- Osmanlı Devleti'nde **Ekber ve Erşed** sistemine göre tahta çıkan ilk padişah I. Mustafa'dır.
- Sancağa çıkma: Osmanlı şehzadelerinin yönetim tecrübesi kazanmaları için, lalalar denetiminde sancaklarda yönetici olarak görevlendirilmeleri. Bu uygulamaya III. Mehmet Dönemi'nde son verilmiştir.
- Malikâne Sistemi: 17. yüzyılın sonlarında (1695) Osmanlı Devleti'nin Kutsal İttifak savaşlarında uğradığı ekonomik zararları kapatmak amacıyla, toprak gelirlerini hayat boyu iltizam sahiplerine vermesi.
- Hanedan üyelerinin sarayda kendileri için hazırlanan özel bölümlerde yetiştirilmesine kafes usulü denilmiştir.
- Sultanahmet Camii'ni başmimar **Sedefkar Mehmet Ağa** inşa etmiştir.
- Cülus bahşişleri ya da ulufelerin zamanında ödenmemesi merkez isyanlarına sebep olmuştur.
- IV. Mehmet Dönemi'nde çıkan Kapıkulu İsyanına Vakay-ı Vakvakiye adı verilmiştir. Bu olayda 30 kadar devlet adamı isyancıların talebi üzerine idam edilmiştir.
- **Koçi Bey**, sorunların nedenleri ve yapılacak ıslahatlarla ilgili IV. Murat'a rapor sunmuştur.
- İlmiye sınıfında rüşvet ve adam kayırmanın yaygınlaşmasıyla beşik ulemalığı başlamıştır.
- Duraklama döneminde Eyalet, Merkez ve Celali İsyanları çıkmıştır.
- Duraklama Dönemi'nde Anadolu'da asker kaçaklarının ve güçlü ailelerin çıkardığı, işsiz medrese öğrencilerinin ve başıboş leventlerin de katıldığı isyanlar Celâlî İsyanları olarak adlandırılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ilk ıslahat hareketleri **Duraklama Dönemi**'nde yapılmıştır. Fakat bu dönem ıslahatlarında Avrupa örnek alınmamıştır.
- Kanuni'den sonra ordunun başında sefere çıkan ilk padişah III. Mehmet'tir.
- Kafes sistemi ile şehzadelerin kapatıldığı bölüme şimşirlik adı verilmiştir. Bu isim sarayın etrafındaki şimşir ağaçlarından gelmektedir.
- Koçi Bey, Katip Çelebi, Lütü Paşa, Gelibolulu Mustafa Ali, Veysi ve Aziz Efendi gibi devlet adamları bu dönemde padişahlara risaleler sunmuşlardır.
- Tarhuncu Ahmet Paşa, Osmanlı Devleti'nde ilk denk bütçeyi hazırlamıştır.
- Şartlar öne sürerek sadrazamlık makamına gelen ilk kişi Köprülü Mehmet Paşa'dır.
- Köprülüler dönemi, duraklamanın yükselmesi olarak bilinir.
- Kanuni'den sonra en uzun süre tahtta kalan padişah "**Avcı**" lakaplı IV. Mehmet'tir.
- Kemankeş Mustafa Paşa, Duraklama Dönemi'nde mali alanda ıslahatlar yapmıştır.
- Kuyucu Murat Paşa ve Köprülü Fazıl Ahmet Paşa da Duraklama Dönemi'nin önemli ıslahatçıları arasında yer alır.
- Nefi hiciv şiirleri nedeniyle sultan IV. Murat tarafından boğdurulmuştur.
- Gece sokağa çıkma, tütün ve alkol yasakları IV. Murad Dönemi'ne aittir.
- Başketi İstanbul'dan Anadoluya taşınmayı düşünen padişah II. Osman'dır

GERİLEME DÖNEMİ

- Osmanlı tarihinde **1699** Karlofça Antlaşması ile başlayıp **1792** Yaş Antlaşması'na kadar geçen döneme **Gerileme Dönemi** adı verilmiştir.
- Osmanlı Devleti'ne kaybettiği toprakları geri alma umudu veren antlaşma **Prut Antlaşması**'dir.
- Osmanlı Devleti Gerileme Dönemi'nde Venedik, Avusturya, Rusya, İran ve Fransa ile mücadele etmiştir.
- Lale Devri'ni başlatan antlaşma, **1718** tarihli Pasarofça Antlaşması'dır.
- Rusya ile dostluk antlaşması Gerileme Dönemi'nde imzalanmıştır. Bu antlaşma İran topraklarını paylaşmaya yönelik yapılmıştır.
- 18. yüzyılın sonlarında Rusya'nın Avusturya ile birleşerek Osmanlı topraklarını paylaşmak için hazırladığı plana "**Grek Projesi**" denir.
- Karadeniz'in Osmanlıya ait olduğunu kabul eden son antlaşma **1739** tarihli Belgrad Antlaşması'dır.
- **1739**'da imzalanan Belgrad Antlaşması'nda Fransa ara buluculuk yaptığı için kapitülasyonlar sürekli hale getirilmiştir.
- **1770** yılında Osmanlı donanması Ruslar tarafından Çeşme limanında yakılmıştır.

- Osmanlı Devleti ilk savaş tazminatını Rusya'ya ödemiştir. Bu madde 1774 tarihli **Küçük Kaynarca Antlaşması**'nda yer almıştır.
- Osmanlı tarihinde ilk defa halkı Müslüman ve Türk olan bir bölge olan Kırım 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile kaybedilmiştir.
- Osmanlı Devleti halifeliğin siyasal gücünden yararlanmayı ilk defa Küçük Kaynarca Antlaşması ile düşünmüştür.
- Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesine bağlı olarak Osmanlı Devleti İngiltere ve Rusya'dan yardım istemiştir. Böylece ilk defa denge siyaseti izlemiştir.
- Napolyon **Akka Kuşatması** sırasında Cezzar Ahmet Paşa'ya yenilmiştir. Bu olay Nizam-ı Cedit ordusunun ilk başarısıdır.
- Osmanlı Devleti'nin Kırım'ın Rusya'ya ait olduğunu kabul ettiği antlaşma 1792 tarihli Yaş Antlaşması'dır.
- Batı'da ilk Osmanlı elçiliklerinin açılması Lale Devri'nde gerçekleşmiştir. Bu elçilikler geçici olarak açılmıştır.
- Lale Devri'nde (1718 - 1730) ilk Türk matbaası açılmış ve ilk kez çiçek aşısı uygulanmıştır.
- 1727'de Sait Efendi ve **İbrahim Müteferrika** tarafından ilk Türk matbaası açılmıştır. Bu matbaanın kurulmasını verdiği fetvayla sağlayan şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi'dir.
- Lale Devri'nde sadece İran ile savaş yapılmıştır.
- Temeli iç borçlanmaya dayanan **Esham Senetleri** I. Abdülhamit Dönemi'nde uygulanmaya konmuştur.

- 1727'de kurulan matbaada basılan ilk eser **Vankulu Lügati**'dir.
- Batı tarzı askeri islahat yapan ilk padişah I. Mahmut'tur.
- Avrupa tarzında açılan ilk teknik okul olan **Hendesehane** I. Mahmut Dönemi'nde açılmıştır.
- Edirne Vak'ası** ile tahttan indirilen padişah II. Mustafa, tahta çıkarılan padişah III. Ahmet'tir.
- Son defa cülus bahşişi ödeyen padişah III. Mustafa'dır.
- Patrona Halil İsyanı**'yla tahttan indirilen padişah III. Ahmet, tahta çıkarılan padişah I. Mahmut'tur.
- Sadrazam Koca Ragıp Paşa ve Macar asıllı bir Fransız olan Baron dö Tott III. Mustafa Dönemi'nin islahatçı kişilikleridir.
- Sadrazam Halil Hamit Paşa ve Cezayirli Gazi Hasan Paşa I. Abdülhamit Dönemi islahatlarında etkili olmuştur.
- İstihkâm Okulu** I. Abdülhamit Dönemi'nde açılmıştır.
- Nizam-ı Cedit Ordusu III. Selim döneminde kuruldu.
- Meşveret meclisleri ve Layihalar (Raporlar) III. Selim dönemine aittir.
- Levent ve Selimiye kışlaları III. Selim zamanında ordunun eğitimi için yapılmıştır.
- İlk devlet matbaası olan **Matbaa-i Amire**, III. Selim zamanında açılmıştır.
- Kabakçı Mustafa İsyanı**'yla III. Selim tahttan indirilmiş ve yerine IV. Mustafa geçmiştir.

- Avrupa'daki ilk daimî Osmanlı elçisi III. Selim Dönemi'nde Londra'ya gönderilen **Yusuf Agâh Efendi**'dir.
- III. Selim Dönemi'nde askeri okullarda ilk kez yabancı dil olarak Fransızca eğitimi başlamıştır.
- III. Selim bestekar ve sanatçıdır. III. Selim **"İlhami"** mahlasıyla şiirler de yazmıştır.
- Lale Devri'nde askeri alanda herhangi bir islahat yapılmamıştır.
- Osmanlı Devleti'nde ilk deniz feneri olarak bilinen **"Ahır Kapı Feneri"** Gerileme Dönemi'nde yapılmıştır.
- İlk kez yeniçeri sayımı ve ulufe alım - satımı I. Abdülhamid Dönemi'nde yapılmıştır.

19. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

- Osmanlı Devleti 19. yüzyılda; milliyetçilik hareketleri, Mısır, Boğazlar, Mülteciler Sorunu, Balkan Bunalımı, Kırım Savaşı ve 93 Harbi gibi önemli olaylarla uğraşmak zorunda kalmıştır.
- 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rusya ve Fransa arasında **Tilsit Antlaşması** ve **Erfurt görüşmeleri** yapılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde milliyetçilik düşüncesi ile ayaklanan ilk topluluk Sırp olmuştur.
- 1812'de yapılan **Bükreş Antlaşması** ile Sırp'lara ayrıcalık verilmiştir.
- 1829'da yapılan **Edirne Antlaşması** ile de Sırp'lara özerklik verilmiştir.

- Milliyetçilik düşüncesinden etkilenen Rumlar ilk olarak **1820**'de Eflak'ta ayaklandılar. Fakat bu ayaklanma başarılı olmadı. **1821**'de Rumlar Mora'da yeniden ayaklandılar.
- Rum ayaklanması sırasında padişah II. Mahmut idi. Bu ayaklanma için Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'dan yardım istedi.
- Osmanlı donanması Fransa, İngiltere ve Rusya tarafından **1827**'de **Navarin**'de yaktı.
- **1829** Edirne Antlaşması ile Yunanlılar bağımsız olmuştur. Yunanlılar Osmanlıdan bağımsızlık kazanan ilk azınlıktır.
- **1830**'da Fransa Cezayir'i işgal etmiştir. Cezayir, Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da kaybettiği ilk toprak parçasıdır.
- Yunan isyanı Osmanlıyı uğraştırarak Mısır sorununa sebep olmuştur.
- II. Mahmut, Mehmet Ali Paşa'ya karşı bir denge unsuru olarak **1833**'te Rusya ile **Hünkâr İskeleyi Antlaşması**'ni imzalamıştır.
- **Hünkâr İskeleyi Antlaşması** ile Osmanlı Devleti, Boğazlar üzerindeki egemenlik hakkını son defa tek başına kullanmıştır, daha sonra Boğazlar sorunu ortaya çıkmıştır.
- **1838** Balta Limanı Antlaşması ile İngilizler iç gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.
- Mehmet Ali Paşa'nın yol açtığı **Mısır Sorunu** **1840**'ta Londra Konferansı'nda çözülmüştür.
- **1840**'ta yapılan Londra Konferansı'na Mısır'ı destekleyen Fransa katılmamıştır.
- **1841** Londra Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar ilk defa uluslararası statü kazanmıştır.
- İtalyan Birliğini kurmaya çalışan Piyomente (Sardunya Krallığı) de, İngiltere ve Fransa'nın desteğini alabilmek için Kırım Savaşı'na girmiş ve asker göndermiştir.
- Telgraf ilk defa Kırım savaşında kullanılmıştır.
- İlk dış borç Kırım savaşı sırasında İngiltereden alındı.
- Hemşireliğin kurucusu olarak kabul edilen **Flornce Ninghtingale**, gönüllü hasta bakıcı olarak Kırım Savaşı sırasında İstanbul'a gelmiştir.
- Osmanlı, **1848**'de kendisine sığınan Macar mültecileri Rusya ve Avusturya'ya iade etmemiştir.
- **1856 Paris Antlaşması** ile Osmanlı toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisine altına alınmıştır.
- "**93 Harbi**" olarak bilinen Osmanlı Rus Savaşı sırasında Erzurum'a kadar gelen Rusları Aziziye Tabyalarında aralarında **Nene Hatun**'un da bulunduğu Erzurum halkı durdurdu.
- Plevne Hakramanı olarak bilinen kişi Gazi Osman Paşa'dır.
- İngiltere, Osmanlı Devleti'nden **Ayastefanos Antlaşması**'nin şartlarının hafifletilmesi ve Rus saldırılarının önlenmesi karşılığında Kıbrıs'ın yönetiminin kendisine verilmesini istemiştir.
- 93 Harbi sonrasında **1878**'de imzalanan **Berlin Antlaşması** ile ilk kez **Ermeni Sorunu** ortaya çıkmıştır.
- **1809**'da Osmanlı ve İngiltere arasında **Kale-i Sultani Antlaşması** imzalanmıştır. Bu antlaşma Fransa ve Rusya'ya karşı tepki olarak imzalanmıştır.
- **1875**'te Balkna Bunalımı ortaya çıktı.
- Sırbistan, Karadağ ve Romanya **1878 Berlin Antlaşması** ile bağımsız oldular.
- **1881**'de Tunus, Fransa tarafından işgal edildi.
- **1882**'de Mısır, İngiltere tarafından işgal edildi.
- Yunanistan ile **1897**'de Dömeke Meydan Savaşı yapılmıştır. Bu savaş M. Kemal'in; "katılmayı çok istedim." dediği savaştır.
- II. Mahmut zamanında ayanlarla **Sened-i İttifak** imzalanmıştır. Bu olayda Avrupa'daki gelişmeler etkili değildir.
- Sened-i İttifak, ayanlar ve eyalet valilerinin padişaha bağlılıklarını bildirdiği, padişahın da eyaletlere adil vergi almayı taahhüt ettiği belgedir.
- II. Mahmut zamanında İstanbul'a girişlerde **Mürur Tezkeresi** uygulanmıştır.
- İlk defa yurt içi seyahate çıkan padişah II. Mahmut'tur.
- **Vakay-ı Hayriye** denilen olay Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıdır.
- Takvimi Vekayi denilen ilk resmî gazete II. Mahmut zamanında çıkarıldı.
- II. Mahmut zamanında yurt dışına çıkışlarda pasaport uygulaması başlamıştır.
- II. Mahmut zamanında Yeniçeri Ocağı yerine **Asakir-i Mansure-i Muhammediye Ordusu** kurulmuştur.
- II. Mahmut zamanında ilk defa yurt dışına öğrenci gönderilmiştir.
- **1839 Tanzimat Fermanı** ile askerlik vatan görevi hâline getirilmiştir.

- Gayrimüslimlerin il genel meclislerine üye olabilmesi **Islahat Fermanı** ile mümkün olmuştur.
- Gayrimüslimlere devlet memuru olabileme fırsatı **Islahat Fermanı** ile verilmiştir.
- Tanzimat ve Islahat Fermanları Osmanlı padişahı Abdülmecit zamanında ilan edilmiştir.
- Tanzimat Fermanı'nda dış baskı yoktur. Fakat Islahat Fermanı'nda Avrupalı devletlerin baskısı söz konusudur.
- Abdülmecit zamanında kaime adıyla ilk kâğıt para basılmıştır.
- 1850'de ilk Türk dergisi olan **Vekay-ı Tıbbiye** yayımlandı.
- 1851'de **Encümen-i Daniş** kuruldu. Encümen-i Daniş, fen dersleri ile ilgili çevirilerin yapılmasına ve ders kitaplarının seçimine karar veren kurum özelliği taşıyordu.
- 1855'de Osmanlı Devleti'nde ilk demir yolu hattı tamamlandı. (İskenderiye-Kahire arası)
- Osmanlı'da Anadolu'da ilk demir yolu İzmir - Aydın arasında yapıldı.
- 1858'de **Altıncı Daire-yi Belediye** ismiyle Paris Belediyesi model alınarak ilk modern belediye Beyoğlu'nda kuruldu.
- 1860'ta **Muhacir Komisyonu** kurularak göçmenlerin nakli iskânı ve yer yurt sahibi olmaları sağlandı.
- Abdülaziz Dönemi'nde **Mecmua-i Fünun** adlı ilk Türkçe bilim dergisi çıkarıldı.
- Abdülaziz Dönemi'nde **Divan-ı Muhaseret** adıyla **Sayıştay** kuruldu.
- Abdülaziz Dönemi'nde **Düster** dergisi çıkarıldı. Amacı yeni çıkarılan kanunları yayımlamaktı.

- Abdülaziz Dönemi'nde **Şûra-yı Devlet** (Danıştay) ve **Divan-ı Ahkâm-ı Adliye** (Yargıtay) kuruldu.
- 1869'da ilk kadın dergisi olan **Terakk-i Muhadderat** çıkarıldı.
- **Beylerbeyi ve Çırağan** sarayları Abdülaziz Dönemi'nde yaptırılmıştır.
- İlk Osmanlı Anayasası II. Abdülhamit Dönemi'nde ilan edilmiştir. Halk ilk defa yönetime katılma hakkı elde etmiştir.
- II. Abdülhamit Dönemi'nde Ermeni ayaklanmalarını önlemek amacıyla doğudaki aşiretlerden **Hamidiye Alayları** kuruldu.
- II. Abdülhamit Dönemi'nde sahibi kadın olan yazı kadrosunun tamamı kadınlardan oluşan **Şükufezar** (Çiçek bahçesi) dergisi yayımlandı.
- İlk defa Kırım Savaşı sırasında Osmanlı Devleti telgraf kullanmıştır.
- **Hilali Ahmer** (Kızılay) kuruldu. [1868]
- **Müze-i Hümayun** kuruldu. [1869]
- "**Hanımlara Mahsus Gazete**" yayın hayatına başladı. [1895]
- İşçi örgütü olan "**Osmanlı Amele Cemiyeti**" kuruldu. [1895]
- **Darul Aceze** (Yoksullar Evi) açıldı. [1895]
- Türkiye'nin ilk çocuk hastanesi olan **Hamidiye Etfal Hastanesi** 1899'da kuruldu.
- 1908'de Meşrutiyet yeniden ilan edilmiştir. 1909'da ise Kanunuesasi'de değişiklikler yapılmıştır.
- Osmanlı Devleti ilk defa 1912'de Stockholm Olimpiyatlarına katılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde rejime karşı çıkan ilk isyan 31 Mart Vakası olmuştur.
- Osmanlı Devleti'nde ilk kız idadisi 1911'de İstanbul'da açıldı. Bu okul 1913'te İstanbul İnas (Kız) Sultanisi, 1915'te **Bezm-i Alem Sultanisi** adını almıştır.
- 1914'te ilk resmî okul öncesi eğitimi kurumu açıldı.

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Yönetim

- Osmanlı tarihinde "**Sultan**" unvanını kullanan ilk kişi Orhan Bey'dir.
- Osman ve Orhan Bey dönemlerinde "Ülke hanedanın ortak malıdır." anlayışı geçerli olmuştur.
- I. Murat Dönemi'nde; "Ülke padişah ve oğullarının malıdır." anlayışı geçerli olmuştur.
- II. Mehmet zamanında "Ülke padişahın malıdır." anlayışıyla kardeş katline izin verilmiştir.
- I. Ahmet Dönemi'nde "**Ekber ve Erşed**" sistemi getirilmiş, böylece tahta en büyük ve olgun erkek üyelerin geçmesi sağlanmıştır.
- Fatih zamanında hazırlanan ilk Osmanlı kanunnamesi olan Kanunname-i Ali Osman ile sancağa çıkma, cülus bahşişi, müsadere sistemi ve kardeş katli yasalaşmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde III. Mehmet sancağa çıkma uygulamasına son vermiştir. Sancağa çıkmadan tahta oturan ilk padişah I. Ahmet'tir.
- Dîvan-ı Hümayun Orhan Bey zamanında kurulmuştur. Fatih'ten itibaren Divan Başkanlığı sadrazama bırakılmıştır.
- Padişah'ın divan toplantılarını dinlediği bölüme **Kasr-ı Adl** adı verilir.
- Dîvan-ı Hümayun II. Mahmut Dönemi'nde kaldırılmıştır.
- Kazaskerlik makamı ilk kez I. Murat zamanında oluşturulmuştur. Zamanla sayıları ikiye çıkmıştır. En kıdemli kazasker Rumeli kazaskeridir.
- Fethedilen toprakların kaydını tutan Divan görevlisi nişancıdır. Nişancı ayrıca fermanlara tuğra da çekerdi.

- Osmanlıda şeyhülislamlık makamına Bab-ı Meşihat denilmiştir. Fetva verme yetkisi sadece şeyhülislama aitti.
- Sadrazam konağında toplanan ve Divan'da yarım kalan konuların görüşüldüğü Divan, İkinci Divanıdır.
- Osmanlı maliyesinden defterdar sorumlu olmuştur. Bu makam da I. Murat zamanında oluşturulmuştur.
- Osmanlıda yönetici sınıf Seyfiye, Kalemiye ve İlimiye olmak üzere üçe ayrılmıştır. Seyfiye ve Kalemiye Enderun, İlimiye sınıfı medrese çıkışıdır.
- İstanbul'un bayındırlık ve belediye işlerinden sorumlu olan görevli **Şehremi-ni'**dir.
- Osmanlıda kadı, kazada hem yönetim hem de adaletten sorumlu olmuştur.
- Osmanlıda merkeze yakın eyaletlerde tımar sistemi uygulanmış ve bunlara salyanesiz eyaletler denmiştir.
- Osmanlıda merkeze uzak eyaletlerde il-tizam sistemi uygulanmış ve bunlara salyaneli eyaletler denmiştir.
- Osmanlıda Kapıkulu Ocakları üç ayda bir ulufe denilen maaş almışlar ve her taht değişikliğinde ise cülus bahşişi almışlardır.
- Padişaha arz edilecek kanunun özeti "**arz tezkiresi**" veya "**telhis**" olarak adlandırılan bir belge ile padişaha sunuluyordu.
- Padişahın görüşünü bizzat kendi el yazısıyla bildirdiği yazıya **Hattı Hümayun** deniliyordu.
- Müslüman ve Hristiyan devlet başkanları ile Osmanlıya tâbi olan devlet idarecilerine padişah tarafından gönderilen mektuplara **Name-i Hümayun** denmiştir.
- Örfeye uygun, sosyal ve ekonomik hayatı düzenleyen padişah emirlerine **ferman** denmiştir.
- Padişah tarafından verilen onay belgelerine "**berat**" denmiştir.
- Padişahın hocasına **Hace-i Sultani** adı verilmiştir.
- Osmanlıda askeri inşaatlarda çalıştırılan ve Hristiyan tebaa arasından seçilen geri hizmet elemanları Cerehorlardır.
- Defterdarın maiyetinde çalışan tahsil memuruna **başbakı kulu** denmiştir. Hazine işlerinin defterini tutmakla görevli olanlar ise **Sergi Nazırı** ve **Halifesidir**.
- Osmanlıda Müslüman olmayan tebaa arasından keşif ve istihbarat görevi ile vazifelendirilen geri hizmet grubu **Mar-tolaolardır**.
- İlk Osmanlı tersanesi Karamürsel'de açılmıştır. Osmanlı'nın en büyük tersanesi ise Haliç Tersanesi olmuştur. Donanma komutanına **Kaptan-ı Derya** adı verilir. Gemi çeşitleri arasında; Kapudane, Patrona, Çektiri, Kalyon, Mavna gibi gemiler vardır.
- Osmanlı Devleti'nin yönetim organı olan Divan Teşkilatı ilk Orhan Bey Dönemi'nde kurulmuştur.
- Divan-ı Hümayun günümüz bakanlar kurulu gibi devlet işlerinin görüşüldüğü kurul idi.
- Fatih Sultan Mehmet'e kadar Divan'a padişah başkanlık ederdi. Fatih'ten sonra Sadrazam başkanlık etmeye başlamıştır.
- Kuruluş Döneminde padişahlar kardeşlerine ve şehzadelere yönetimde görev verirdi.
- I. Murat Döneminden itibaren şehzadeler on beş yaşına geldiklerinde sancakbeyi görevi ile sancaklara gönderilmeye başlanmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin gönderdiği elçilerin, görevlendirildikleri yerlerin siyasi, askeri, kültürel ve ekonomik yapısıyla ilgili aktardıkları rapora **sefaretname** denir.
- Sancaklara vali olarak gönderilen şehzadelere "**Çelebi Sultan**" denmiştir.
- Sancağa çıkan şehzadenin yanına yönetim tecrübesi kazanması için 'lala' adı verilen yetkili görevlendirilirdi.
- Kütahya, Manisa, Balıkesir, Antalya, Konya, Karaman, Amasya, Sivas, Trabzon ve Bolu şehzadelerin gönderildiği şehirlerdir.
- Divan-ı Hümayunda alınan kararlarda son söz padişaha aitti. Bu özelliğiyle Divan danışma meclisi konumunda idi.
- Divan-ı Hümayun II. Mahmut Dönemi'nde kaldırıldı ve yerine nazırlıklar (bakanlık) getirildi.
- Divan-ı Hümayun üyeleri:
  - Sadrazam: Siyasi, askeri tüm konularla ilgilenen padişahın baş vekilidir.
  - Vezirler: Sadrazama yardımcı konumdadırlar.
  - Kazasker: Anadolu ve Rumeli kazaskerleri eğitim ve yargı teşkilatından sorumludur.
  - Defterdar: Maliyeden sorumlu divan üyesidir.
  - Nişancı: Devletin iç ve dış yazışmasını yapan, padişahın tuğrasını çeken ve zeamet defterlerini tutan üyedir.
  - Kaptanıderya: Donanma komutanıdır.
  - Yeniçeri ağası: Vezir rütbesi alan Yeniçeri ağası askerin başı idi.
- Orhan Gazi'nin Bursa'da yaptırdığı saray Osmanlı'nın ilk sarayıdır. I. Murat Dönemi'nde ise Edirne Sarayı, İstanbul'un fethinden sonra Eski Saray ve daha sonra da Topkapı Sarayı devletin yönetildiği yerler olmuştur.

- Topkapı Sarayı; birun, enderun ve harem bölümlerinden oluşmaktadır.
- Birun "dış" anlamına gelmekte ve sarayın en geniş bölümüdür.
- Enderun "iç" anlamına gelmekte ve üst düzey yöneticilerin yetiştirildiği okul niteliğindeki bölümdür.
- Harem padişahın ailesi ve kadınlara ayrılan bölümdür.
- Sarayın "birun" görevlilerinden bazıları şunlardır:
  - Müneccimbaşı: Gelecekle ilgili çıkarımlarda bulunan kişidir.
  - Hekimbaşı: Saray doktorlarının başıdır.
  - Şehremini: Devlet binalarının tamiri ve bakımı ile ilgilenir.
  - Darphane emini: Para basım işinden sorumlu kişidir.
  - Matbah-ı amire emini: Mutfaktan sorumlu kişidir.
  - Bostancı: Saray bahçesi ve bostanından sorumludur.
  - Ehli Hiref: Sanatkarlar ve zanaatkarlardan sorumlu kişidir.
  - Çaşnigir: Sofra hizmetçilerinin sorumlusudur.
  - Emir-i Alem: Sancaklardan sorumlu kişidir.
- Sarayın "Enderun" görevlilerinden bazıları şunlardır:
  - Silahdar ağa: Padişahın silahından sorumludur.
  - Has odabaşı: Has odanın baş sorumlusudur.
  - Kapı ağası: Sarayda padişahın vekili ve sarayın sorumlusudur.
  - Rikabdar: Padişahın ayakkabılarından sorumlu kişidir.

- Çuhadar ağa: Kaftan ve kürklerden sorumludur.
- Tülbent ağa: Padişahın sarık ve tülbentlerinden sorumludur.
- Sarayın "harem" görevlileri şunlardır:
  - Saray ağası: Temizlikten sorumludur.
  - Saray kethüdası: saray kapılarını bekleyen görevlilerin amiridir.
  - Hazineser ağa: Haremin masraflarını karşılar.

Ordu

- Osmanlı Beyliğinin ilk savaşçı gücünü, Karamürsel Bey, Samsa Çavuş, Gündüz Alp, Konur Alp ve Akçakoca gibi alpler oluşturmuştur.
- Beylik Dönemi'nde, Ahiyân-ı Rûm, Bâcıyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm, Gaziyân-ı Rûm adlarıyla anılan zümrelere mensup kişilerde fetihlere katılmıştır.
- İlk ordu yaya ve müsellemlerle Orhan Bey Dönemi'nde kurulmuştur.
- Yaya ve müsellemlerden sonra Azab teşkilatı kurulmuştur.
- Türk gençleri arasından seçilerek oluşturulan Azebler, öncü birliklerdir.
- Osmanlı ordusu içinde eyalet ordusunun en önemli gücünü Tımarlı Sipahiler oluştururdu.
- Tımarlı Sipahiler geçimini Tımar sisteminden sağlayan atlı askerlerdir.
- **Eyalet Askerleri;**
  - Tımarlı Sipahiler
  - Akıncılar
  - Deliler
  - Beşliler
  - Yayalar ve müsellemler

□ Kapıkulu Askerleri;

- **Piyadeler**
  - Acemi Ocağı
  - Yeniçeriler
  - Cebeciler
  - Topçular
  - Top arabacıları
  - Lağımçılar
  - Bostancılar
- **Süvariler**
  - Sipahiler
  - Silahlar
  - Sağ ve sol ulufeciler
  - Sağ ve sol garipler
- Pencik sistemi ile toplanan askerlerden "Yeniçeri Ocağı" kurulmuştur.
- Pencik sistemi, esirlerden seçilenlerin Anadolu'da bir aileye verilerek burada Türk-İslam adetlerini öğrenmesi sistemi idi. Daha sonra bu esirler askeri eğitim için "Acemi Ocağı"na alınırdı.
- Acemi Ocağı I. Murad zamanında Gelibolu'da kurulmuştur.
- Acemi Ocağı tüm Kapıkulu ordusunun asker ihtiyacını karşıladı.
- Pencik sisteminin yetersiz kalması üzerine "Devşirme Sistemi"ne geçilmiştir.
- Devşirme Kanunu'na göre Osmanlı tebasından uygun şartlara sahip Hristiyan çocuklar belli bir eğitimden sonra Kapıkulu askeri yapılmıştır.
- Devşirme sistemi ilk Çelebi Mehmet zamanında uygulanmaya başlanmış, II. Murad zamanında kanun haline getirilmiştir.
- Kapıkulu ordusu merkeze bağlı maaşlı askerlerden oluşmuştur.
- Cebeci ocağı, Osmanlıda yeniçerilerin ihtiyacı olan ok, yay, kalkan, kılıç gibi aletlerinin yapan ve tamir eden ocaktır.